

99 — Waarom dit moet

Drie wereldmachten worden geleid door technocraten, juristen en autocraten met een duidelijke ontwerp-leer over de staat. De vierde — Europa — gelooft nog dat zijn democratie zichzelf wel zal verdedigen. Niets is minder waar. Een mix van volledige democratie en economisch competent leiderschap is de enige uitweg.

Wie in 2026 om zich heen kijkt, ziet drie wereldmachten met een ding gemeen: zij worden geleid door mensen met een herkenbaar professioneel profiel, en het toont in hoe zij hun staat besturen. Europa is de uitzondering, en daarin schuilt het probleem.

Drie machten, drie ontwerpen

Vladimir Poetin regeert Rusland als persoonlijke autocraat. Een dubbele constructie ligt eronder: politiek een gepersonaliseerde, geconsolideerde autocratie waarin de president en zijn binnenkring alle strategische beslissingen nemen zonder verantwoording aan wetgevende of rechterlijke macht; economisch een kleptocratisch staatskapitalisme dat sinds 2014 met toegenomen intensiteit private bedrijven onteigent, herverdeelt naar Kremlin-vrienden, en sinds februari 2025 wetgeving ontwerpt om bevroren fondsen van buitenlandse investeerders permanent te confisqueren. Het Bertelsmann-Stiftung-rapport over Rusland uit 2026 beschrijft het systeem als een “personalized, consolidated autocracy” — een tsaar in moderne vorm. Bedrijfseigendom is een gunst van de soeverein, geen recht. Wie zich misdraagt, verliest niet alleen het bedrijf maar mogelijk ook de vrijheid. De oligarchen functioneren als de boyaren van Tsaar Nicolaas: bezit op leen, loyaal of weg. Persoonlijke verrijking via siloviki-kring naar schatting driehonderd miljard dollar per jaar — een Denemarken-volume aan kapitaal dat ontsnapt aan de gewone economie.

Donald Trump regeert de Verenigde Staten met een kabinet vol juridisch geschoolde adviseurs. Pam Bondi, voormalig procureur-generaal van Florida, als minister van Justitie. Marco Rubio, jurist-politicus, als minister van Buitenlandse Zaken. Het patroon is geen toeval. Trumps tweede termijn wordt door academische economen, commentatoren en voormalige CEO's expliciet beschreven als een omarming van staatskapitalisme: ongekende controle over bedrijven, publiek aanvallen van leidinggevendenden die hem tegenspreken, gedwongen ontslagen, verplichte winstafdracht aan de federale overheid. Wikipedia's eigen artikel over staatskapitalisme heeft sinds 2025 een nieuwe paragraaf over de Verenigde Staten waarin dit als systeemverandering wordt beschreven. Het juridisch karakter van het bestuur is niet incidenteel — het is structureel. Wetten worden ingezet als wapen, contracten als drukmiddel, het departement van Justitie als instrument van persoonlijke campagne. Het ontwerp is duidelijk: macht via procedurele dwang, niet via constitutionele balans.

Xi Jinping bestudeerde van negentienvijfenzeventig tot negentiennegenenzeventig chemische technologie aan de Tsinghua-universiteit in Beijing — wereldwijd nummer één in dat vakgebied volgens US News & World Report. Hij regeert China alsof het een fabriek is. Datacontrole over een miljard veertig miljoen mensen, een sociale-kredietsysteem dat sinds 2014 wordt uitgerold, surveillance-infrastructuur die geen voorganger kent in menselijke geschiedenis, en een Communistische Partij met negenenzeventig miljoen leden die als kwaliteitscontrole-laag boven de bevolking is gelegd. Het bestuursontwerp is dat van een chemisch ingenieur: meten, sturen, en wanneer een element zich misdraagt, het uit de reactor

verwijderen. De bevolking is geen kiezer en geen burger; zij is materiaal in een proces. Het werkt — voor de Partij. China's productiviteit groeit, technologie versnelt, geopolitieke macht neemt toe. De Chinese student die afstudeert in 2030 zit in een land dat aritmetisch sterker is dan de Verenigde Staten en politiek-strategisch coherenter dan Europa.

Rusland heeft een tsaar, Amerika juristen, China een chemicus. Europa heeft commissarissen die niet zijn gekozen en kanseliers die hun eigen volk niet meer durven aanspreken.

Europa als gisteren

Tegenover deze drie staat Europa. Een Unie van zeventwintig lidstaten, een Commissie die niet democratisch is gelegitimeerd, een Parlement dat geen wetgevingsinitiatief heeft, een Hof dat zichzelf boven nationale rechtspraak heeft geplaatst, en in nationale hoofdsteden een serie van premiers en kanseliers die hun eigen kiezers niet meer durven aanspreken zonder eerst de Commissie en de pers te raadplegen. De Europese Unie heeft in januari 2025 een Competitiveness Compass uitgebracht waarin “competitiviteit” tot overkoepelend beginsel werd verklaard — dezelfde Unie die sinds tweeduizend dertien geen enkel onderdeel van haar industriebeleid productiever heeft gemaakt dan haar Chinese, Amerikaanse of zelfs Russische evenknieën. De Carnegie Endowment publiceerde in december 2025 een rondvraag onder Europese strategen onder de titel *Is the EU Too Weak to Be a Global Player?* — het overweldigend antwoord was ja. Het Vrije Universiteit Brussel-rapport *European Sovereignty or Decline?* uit november 2025 bevestigt het: Europa staat aan de afgrond van strategische irrelevantie, met geen plan om er weg te komen anders dan de hoop dat het andere drie zichzelf ooit zullen ontmantelen.

Europa gelooft nog dat zijn democratie zichzelf wel zal verdedigen. Dat de procedurele zekerheden van Straatsburg en Luxemburg zelfdragend zijn. Dat een Frans-Duitse as, of een Pools-Italiaans schuim van enthousiasme, of een nieuwe Commissievoorzitter het werk kan doen dat een tsaar, een advocatencabinet en een chemicus al jaren stelselmatig doen. Dat is niet zo. Geen enkele autocratie in de wereldgeschiedenis is teruggevallen omdat zij in een democratie tegenover zich vond. Autocratieën vallen wanneer hun economie het niet meer trekt, hun bevolking de illusie verliest, of een rivaal hen technologisch passeert. Europa doet geen van drieën. Het democratiseert binnen zijn eigen muren met groeiende inefficiëntie en exporteert intussen zijn industriële capaciteit naar Tsjechië, Polen en China. Het kanaliseert zijn jeugd niet meer naar technische opleidingen maar naar maatschappelijke debatten over identiteit. Het verliest zijn boeren, zijn industrie, zijn defensieproductie, zijn farmaceutische capaciteit, zijn chip-makers, zijn energie-autonomie — vrijwel in deze volgorde — terwijl het zichzelf vertelt dat het succes is via “waarden”. Waarden zijn alleen iets waard als zij worden gedragen door een economie die werkelijk produceert. Op het moment dat een Europese geleerde aan een Amerikaanse universiteit gaat werken omdat de Nederlandse universiteit de helft wordt wegbezuinigd, en een Belgisch chip-bedrijf naar Taiwan emigreert omdat de regulering verstikkend is, dan zijn Europese waarden niets meer dan een museum.

Twee continenten blijven in deze analyse vaak buiten beeld, ten onrechte. Zuid-Amerika en Afrika dragen niet alleen klassieke grondstoffen — lithium, kobalt, ijzererts, soja — maar bezitten ook de twee hefboomen die het komende decennium hun gewicht in technologische orde gaan bepalen: BiCRS (biomass carbon removal and storage) op industriële schaal, en de

fabricage van bio-ethanol en bio-methanol uit eigen biomassa. Brazilië produceert al meer dan dertig miljard liter bio-ethanol per jaar uit suikerriet. Afrika beschikt over de tropisch-equatoriale gordel waarin biomassa-productiviteit twee tot drie keer hoger ligt dan in gematigde zones. Wie de chemisch-fysische routes van CO₂-vastlegging en alcoholbrandstof beheerst, beheerst in twintig dertig de schoonste schakel in de wereldketen — een schakel die noch Rusland, noch Amerika, noch China geografisch kan repliceren.

De Europese hefboom die er nog niet is

Hier ligt de hefboom die Europa zoekt. Niet in nieuwe regelgeving, niet in een digitale euro, niet in nog een handelsverdrag. Maar in het orchestreren van de biomassa-as: kapitaal, ontwerp, normering en afzet die Zuid-Amerika en Afrika nodig hebben om hun BiCRS-installaties en bio-brandstoffabrieken op industriële schaal te bouwen, en die Europa zelf nodig heeft om — voor het eerst sinds de jaren tachtig — een eigen energetische en klimatologische hefboom te bezitten. Dit is geen ontwikkelingshulp en geen koloniale relatie; het is een gemeten alliantie tussen continenten die elkaar nodig hebben. Zuid-Amerika en Afrika hebben de biomassa, de zon en de demografie. Europa heeft — nog altijd — de chemische ingenieurskennis, het proceskapitaal en de markttoegang tot de eigen vijfhonderd miljoen welvarende consumenten plus die van zijn handelspartners. Wie deze drie continenten op een gemeten manier koppelt via BiCRS en bio-methanol/ethanol, levert iets dat noch Poetin, noch Trump, noch Xi kan namaken: een industriële klimaat-as die zowel CO₂ vastlegt als hoogwaardige brandstof produceert, met geografisch zwaartepunt waar de zon staat en intellectueel zwaartepunt waar de chemische faculteiten staan.

De Europese Unie heeft sinds tweeduizend zes elf opeenvolgende industriestrategieën gepubliceerd zonder één daarvan met een leveringsmechanisme te koppelen aan een continent buiten Europa. De Nederlandse, Duitse en Franse chemische faculteiten produceren nog steeds toonaangevende publicaties over biomassa-to-liquids-conversie — maar de installaties worden in Brazilië, Indonesië en Nigeria gebouwd door Aziatische consortia. De vierde weg vereist dat een Europese economische bondsraad een meerjarig orkestratie-programma start dat deze drie elementen — chemisch ontwerp uit Europa, biomassa uit Zuid-Amerika en Afrika, en afnemerszekerheid via Europese wetgeving — in één gemeten plan samenbrengt. Zonder zo'n plan blijft Europa de Wachtkamer van gisteren. Mét zo'n plan wordt Europa weer wereldspeler — niet op militaire of monetaire as, maar op de enige as die in twintig dertig en daarna er werkelijk toe doet: energie en klimaatbeheersing. Hoe deze hefboom concreet wordt — welk gewas, welke installaties, welk tijdsvenster — is het onderwerp van **Editie 7**: het antwoord op de vraag die deze Editie stelt.

Hun positie op de positioneringsgrafiek hieronder — democratisch maar zonder eigen ontwerp-leer — is daarmee geen permanente status. Het is een uitnodiging.

De consensus-modus moet eerst gaan — anders blijft de hefboom een tekening

Hier ligt de kern van dit hele hoofdstuk, en van deze hele serie. De Europese orkestratie-as die ik hierboven beschrijf — BiCRS, bio-ethanol, bio-methanol, drie continenten samen — is technisch haalbaar, economisch noodzakelijk en strategisch ongekend. Maar zij is institutioneel onmogelijk onder het huidige Europese bestuursontwerp. De Brusselse bestuursvorm, in feite een geperfectioneerd poldermodel op continentale schaal, kan een dergelijk plan niet dragen. Niet uit gebrek aan goede mensen — die zijn er volop — maar

omdat het ontwerp zelf onderhandeling boven besluit, consensus boven richting, en derde-orde-procedure boven eerste-orde-meting plaatst. De consensus-modus, die in Nederland tot ongekende welvaart heeft geleid in de twintigste eeuw, is in de eenentwintigste eeuw vervallen tot een ritueel: iedereen wordt gehoord, geen enkele beslissing wordt genomen, en wat overblijft is een gemiddelde dat niemand wilde maar iedereen accepteert omdat tegenspraak duurder is dan toegeven.

Die geest ziet hogere ordes — lange-termijn-meting, structurele ombouw, gemeten correctie tegen de stem in — niet als oplossingen maar als problemen. Wie in een Brusselse vergadering met cijfers komt over Europese productiviteitsdaling, ziet vijftientig hoofden knikken en daarna de discussie verlegt naar het volgende agendapunt over inclusie of digitale soevereiniteit. Wie voorstelt om een continentale biomassa-as op te zetten in samenwerking met Brazilië en Nigeria, hoort onmiddellijk drie bezwaren — koloniaal verleden, mensenrechten in de productieketen, milieueffecten van transport — die elk afzonderlijk legitiem zijn maar gezamenlijk een stilstand opleveren waarvan alleen Aziatische concurrenten profiteren. De consensus-modus is geen kwade wil; hij is een ontwerpfout. Hij behandelt elke vierde-orde-bezwaar als gelijkwaardig aan elke eerste-orde-feit, en omdat vierde-orde-bezwaren oneindig vermenigvuldigbaar zijn en eerste-orde-feiten eindig, wint de bezwaarmaker altijd. Het resultaat: Europa onderhandelt, maar helpt de wereld niet voorthelpen.

De biomassa-as kan dus alleen worden gebouwd als Europa zijn bestuursontwerp eerst verbouwt — niet daarna. Het is niet zo dat we eerst de installaties bouwen en daarna de institutie aanpassen. Het is precies andersom: zolang het Europese bestuur consensus-modus blijft, zal elke industriële klimaat-as in voorstudie blijven steken, in een working group worden geparkeerd, of na drie commissarisbeurten als “niet langer prioritair” worden afgevoerd. De institutionele ombouw die de twaalf afleveringen van deze serie beschrijven — een gemeten bondsraad, een onafhankelijke eerste-orde-meetinstantie, een herziene rolverdeling tussen orde één tot vier, een UEI-laag die Europese tegenmacht kanaliseert — is geen alternatief naast de strategische hefboom. Zij is de **voorwaarde** ervoor. Zonder die ombouw blijft de Europese orkestratie-as wat zij vandaag is: een powerpoint-presentatie op een Brusselse strategische top, waar zeven commissarissen knikken, twee tegenwerpingen worden vastgelegd, en niemand de installatie ooit bouwt.

Dit is het allerbelangrijkste van dit hoofdstuk. De hefboom bestaat. De vier ontwerp-leren van de wereld zijn helder. Europa kan kiezen tussen consensus-modus en gemeten besluit. Mét consensus-modus blijft Europa onderhandelen terwijl Rusland bestuurt vanuit persoonlijke autoriteit, Amerika vanuit juridische dwang en China vanuit chemische beheersing. Mét gemeten besluit — met de ombouw die deze serie beschrijft — bouwt Europa de enige wereldhefboom die nog vrij ligt: CO₂-vastlegging plus brandstof, drie continenten samen, eigen ontwerp, gemeten resultaat. De tekening op de muur. Of de installatie in Brazilië en Nigeria. Die keuze maakt Europa nu, of zij wordt voor Europa gemaakt.

De vierde weg

De gangbare westerse analyse zegt dat Europa de keuze heeft tussen drie wegen: meer democratie (met meer trage besluitvorming), terugkeer naar nationale soevereiniteit (met economische fragmentatie), of overgave aan een van de drie wereldmachten (Amerika is de

gebruikelijke keuze). Geen van drieën is een uitweg. De eerste maakt het probleem erger. De tweede is een politieke fantasie zolang Europese bedrijven Europese markten nodig hebben. De derde is geen oplossing maar een onderwerping.

Er is een vierde weg, en hij ligt voor het oprapen in een land dat al sinds achttienachtenveertig een werkend voorbeeld is. **Volledige democratie gecombineerd met economisch competent leiderschap dat tegen de stem in mag gaan wanneer de gemeten werkelijkheid dat vereist.** Niet als monarchie, niet als technocratie, niet als autocratie. Wel als een ontwerp waarin de eerste-orde-meting — economie, productiviteit, demografie, defensiecapaciteit — voorrang heeft op de derde-orde-stem van het electorale moment. De stem van de burger blijft soeverein over de richting; de meting bepaalt de uitvoerbaarheid. Een leider die ziet dat de productiviteit van de publieke sector negen procent is gedaald in zes jaar — een feit dat het CPB in 2023 publiceerde — mag besluiten daar tegen in te gaan, ook al wint dat hem geen volgende verkiezing.

Dat is wat Nova Democratia voorstelt: niet de afschaffing van democratie, maar de redding ervan door haar te scheiden van het zelfdestructieve element. Ouderwetse democratie is de stem die zichzelf niet kan corrigeren — die zich blind kan stemmen op derde-orde-frictie terwijl de eerste-orde-werkelijkheid wegloopt. Nova Democratia voegt een tweede laag toe: een collegiaal economisch leiderschap dat de feitelijke werking van het systeem volgt, niet de mode van de campagne. Zwitserland heeft dat sinds achttienachtenveertig in praktijk. De Zwitserse Bondsraad — zeven gelijkwaardige leden, jaarlijkse rotatie van het voorzitterschap, collegiale besluitvorming — is niet de meest spannende vorm van bestuur. Maar het is wel de meest stabiele in heel Europa, en de Zwitserse productiviteit per hoofd ligt sinds tweeduizend zeven structureel boven de Duitse, Franse, Britse en Nederlandse.

Ouderwetse democratie is de stem die zichzelf niet kan corrigeren. Nova Democratia voegt een tweede laag toe: een collegiaal economisch leiderschap dat de feitelijke werking van het systeem volgt, niet de mode van de campagne.

In Nova Democratia-vocabulaire: de derde orde — beslissingen over hoe wij besturen tussen meting en doel — wordt door zeven Bondsraden genomen, gekozen door een Verenigde Bondsvergadering die de verschillende partijen vertegenwoordigt volgens een vaste verdeelsleutel. De vierde orde — meningen, campagnes, opinies — wordt gehoord, maar telt niet als stem in dezelfde rangorde. De eerste orde — de gemeten feiten over economie, productiviteit, demografie, defensie, klimaat — wordt door een onafhankelijke meetinstantie (CPB-stijl, planbureau, TNO) vastgesteld. De tweede orde — de doelstellingen — blijft bij de burger via referendum op concrete vragen, niet bij een persoon via blanco verkiezing van een charismatisch leider.

Dit is geen blauwdruk voor één land. Het is de structurele logica waaronder Europa zou kunnen overleven. Een Europees ontwerp dat collegiaal, gemeten en zonder een dominante stem is, kan zich verdedigen tegen een Russische tsaar die alles op persoonlijke loyaliteit drijft, tegen een Amerikaans juristen-kabinet dat alles op procedurele dwang baseert, en tegen een Chinese chemicus die alles op datacontrole organiseert. Niet door hun spel mee te spelen — daarvoor zijn zij beter geoutilleerd — maar door een eigen spel te spelen dat trager, dieper en correctief is.

Waar deze serie staat

De twaalf overige afleveringen van *Nova Democratia* tonen hoe dat ontwerp er voor Nederland uitziet, omdat Nederland zonder Europa een testlab kan zijn voor wat met Europa later mogelijk wordt. Iedere aflevering behandelt één onderdeel van de ontwerp-logica: de fasering, de Pareto van remgewicht, de orde-classificatie, de spiegels in Zwitserland en Canada, het krachtenveld van actoren, de Europese tegenmacht via UEI, de kennislaag als bondgenoot. Aan het einde, in aflevering twaalf, ligt een concreet zevenstappenplan dat één enkel Kamerlid kan starten zonder enige wet, zonder enige partij, zonder enige toestemming.

Het is geen revolutie. Het is een ingenieursbenadering van een politiek systeem dat zonder verbouwing instort. En als Nederland het kan, kan Europa het. En als Europa het niet doet, regeert het over twintig jaar niet meer over zichzelf maar wordt het geregeerd vanuit Moskou, Washington of Beijing.

Lees verder met aflevering nul: *Brussel als variabele, niet als constante*. Daar begint de praktische analyse van wat Nederland morgen al kan doen.

Open Vizier · novademocratia.com · Werkmateriaal · Jacobus van Merksteijn · Malta · Juni 2026